

ДОСВІД УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І. А. ЗЯЗЮНА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІДЕРА-УПРАВЛІНЦЯ

Нестуля С. І., к. і. н.

Україна, Полтава, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/31102018/6166

ARTICLE INFO

Received: 07 August 2018
Accepted: 27 October 2018
Published: 31 October 2018

KEYWORDS

experience,
activity,
Zyazun,
manager,
leader,
professional training.

ABSTRACT

In the article, the author analyzes the activities of I. A. Zyazun as the organizer of higher education in Ukraine in the context of modern requirements for a leader-manager. The author uses the requirements of the International Standard ISO 9001: 2015 to a quality management system that has to comply with the main principles: customer / customer orientation, leadership, staff involvement, process approach, continuous improvement, system approach to management, decision-making based on facts, mutually beneficial relations with suppliers. Through their prism and analyzed organizational and managerial activity I. A. Zyazyun, with which it is advisable to familiarize students in the process of professional training managers, successful leaders-managers. It was revealed that I.A. Zyazyun's talent as a manager was always focused on the comprehensive development of a person as a person and the highest social value, development of his intellectual and creative abilities, professional knowledge and competencies, ensuring its successful socialization in a changing social environment, promoting development personalities ready for conscious social choice, activities in the conditions of civil society to increase the intellectual and cultural potential of the Ukrainian people and ensure sustainable human development in Ukraine.

Citation: Нестуля С. І. (2018) Досвід управлінської діяльності І. А. Зязюна в контексті професійної підготовки лідера-управлінця. *International Academy Journal Web of Scholar*. 10(28), Vol.2. doi: 10.31435/rsglobal_wos/31102018/6166

Copyright: © 2018 **Нестуля С. І.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Глобалізація економіки, перманентні технологічні та інформаційні зміни, інші випробування, якими позначений перехід людства з ХХ у ХХІ ст., постійно висувають нові вимоги до якості української вищої освіти. Складників такої якості багато, але життєвий досвід переконливо доводить, що одним із найважливіших її чинників - є вмiла організація та менеджмент вищої освіти. У цьому контексті діяльність І. А. Зязюна, як організатора вищої освіти, заслуговує на особливу увагу. Ставши наймолодшим ректором провінційного педагогічного закладу вищої освіти, він зумів перетворити його на «мекку» нових освітніх технологій. До Полтави приїздили фахівці із Японії, Франції, Польщі, Білорусі, Молдови, Росії, як за традиціями педагогічної спадщини А. Макаренка та В. Сухомлинського, яку Іван Андрійович талановито популяризував, так і за всесвітньо відомою технологією «Педагогічної майстерності», яка стала вітчизняним та світовим трендом.

Плідною була і його робота на посадах Міністра освіти України, директора науково-дослідного інституту Національної академії педагогічних наук України. Дослідженню непересічного таланту І. А. Зязюна присвячена значна кількість публікацій вітчизняних та

зарубіжних дослідників: Г.О. Балла, О.М. Боровік, Г.П. Васятовича, С.М.Вдович, М. Еміліано, В.Г. Кременя, А.І. Кузьмінського, В.Ф. Моргуна, О.П. Міхно, Ничкало Н.Г., О.М. Олексюк, О.М. Отич, Руденко Л.А., Н.М. Тарасевич, Т.П. Усатенко та ін. У них досить різнобічно аналізується і організаційно-управлінська діяльність І.А. Зязюна, відчувається її новаторський та інноваційний характер. Водночас, проблема її відповідності сучасній управлінській парадигмі лишається поза увагою дослідників спадщини І.А. Зязюна. У зв'язку з цим у статті зроблена спроба проаналізувати діяльність І.А. Зязюна як організатора вищої освіти України в контексті сучасних вимог до лідера-управлінця. При цьому використовувалися вимоги Міжнародного Стандарту ISO 9001: 2015 до системи менеджменту якості, які мають відповідати головним базовим принципам: орієнтація на клієнта (споживача), лідерство, залучення персоналу, процесний підхід, постійне покращення, системний підхід до управління, прийняття рішень на основі фактів, взаємовигідні відносини з постачальниками [7]. Через їх призму й аналізується організаційно-управлінська діяльність І.А. Зязюна, з якою доцільно знайомити студентів у процесі професійної підготовки менеджерів, успішних лідерів-управлінців.

Результати дослідження. І.А. Зязюн у своїй управлінській діяльності завжди послуговувався принципом *орієнтація на клієнта (споживача)*. Його студентоцентризм та людиноцентризм знайшли реалізацію в теорії та практиці вищої педагогічної освіти, у визнанні необхідності проектування її змісту та організаційних форм не лише з урахуванням стандарту знань, умінь, навичок, зафіксованих у освітньо-кваліфікаційних характеристиках випускника, а й актуального досвіду студента, на який потрібно спиратися і який потрібно розширювати у процесі його професійної підготовки. І.А. Зязюн вимагав робити це системно, цілісно, беручи до уваги різновиди цього досвіду (когнітивного, емоційного, практичного, життєвого та ін.) [6]. Учений вважав освіту процесом входження людини в життя суспільства, в цілісний світ живої і «неживої» природи. На його переконання, «освіта створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості»[3]. Отже все, що пов'язано з процесом організації освіти, на думку І.А.Зязюна, має бути зорієнтовано на особистість і суспільство - початковий та кінцевий результат системи управління якістю.

Лідерство – другий принцип нового стандарту системи управління якістю. Він передбачає, що керівник - не просто адміністратор найвищої ланки, а й неформальний лідер, який сприяє розкриттю і повному використанню потенціалу персоналу [4]. Іван Андрійович був лідером за своєю внутрішньою суттю. Він належав до тієї когорти «великих людей» з природною мудрістю та здібностями й розумом, які володіють знаннями від народження. Водночас він розумів, що шлях до лідерства – це не індивідуальна стежка, якою людина проходить усамітнено, а широка дорога, яка існує в просторі взаємовідносин з іншими людьми. Його педагогіка Добра, філософія Краси, психологія Істини, культурологія Свободи, Творчості і Справедливості були втіленням філософії конфуціанства: «Людинолюбива людина – це та, яка прагнучи утвердити себе, завжди допомагає утвердитися іншим» [5]. І. Зязюн, як лідер, який набагато випередив вимоги його сучасності до управлінців, послідовно впроваджував у міжсуб'єктні відносини принцип доброти. Його вчинки на рівні ректора, директора наукового інституту, Міністра освіти і науки України засвідчували його непохитність у сфері людських морально-етичних відносин і педагогічної дії [1]. Фундаментальною основою організаційно-педагогічної діяльності І.А. Зязюна було золоте правило етики: «Стався до іншого так, як ти хочеш, аби ставилися до тебе». Іван Андрійович тонко відчував і впроваджував зміну акцентів у відносинах типу «влади-підкорення» до відносин партнерства і співробітництва, які б не просто змушували підлеглого виконувати волю керівника, а робили їх односторонніми, трансформували відносини примусу-підкорення у відносини лідера і послідовників[5]. Принцип партнерства був визначальним, як в управлінській, так і в педагогічній праці ученого. Макаренківська позиція: «Якомога більше вимогливості до вихованця і якомога більше поваги до нього» - беззаперечно є лідерським принципом. Саме такого принципу завжди дотримувався сам і навчав своїх послідовників І.А. Зязюн.

Залучення персоналу - принцип, який наскрізною темою проходить через усю управлінську та науково-педагогічну діяльність Івана Андрійовича. Виховати людину нового, відкритого, громадянського суспільства може лише педагог нової формації, який сам є носієм гуманноорієнтованих аксіологічних якостей. І.А. Зязюн, продовжуючи ідеї А. Макаренка, вважав, що завдання педагогів найбільш важливі – створити людські кадри для всіх сфер життя [3]. Для реалізації цього завдання до навчальних планів було введено нову базову навчальну дисципліну «Основи педагогічної майстерності». Створено першу в колишньому Радянському

Союзи кафедр педагогічної майстерності, а згодом і розгалужену мережу Центрив педагогічної майстерності, як в Україні, так і поза її межами [6]. Він не лише сам постав педагогом-майстром, але й залучав до вдосконалення майстерності кожного, хто обрав цю нелегку і водночас безмежно благодатну стежу.

Процесний підхід. Розглядаючи освіту як процес, І.А. Зязюн передбачає багаторазове і багатофакторне уточнення вихідних цілей, як технологізацію, акцентування на нових, можливо, ще достатньо невідомих цілях суспільного розвитку. Тому особливу вагу надавав формуванню у молоді якостей самореалізації у вирішенні економічних, політичних, наукових, освітніх, виховних державотворчих проблем. Сам І.А. Зязюн не залишив поза своєю увагою жодного процесу, з яким був пов'язаний вищий заклад освіти. Перебуваючи на посаді ректора він особисто опікувався побудовою навчальних корпусів і гуртожитків, організацією будагонів, створення соціально-культурної інфраструктури, тощо.

На посаді міністра освіти України, директора науково-дослідного інституту Національної академії педагогічних наук України очолював процеси вибудовування інноваційної системи професійної підготовки вчителя, оновлення змісту вищої педагогічної освіти. Кінцевий результат освітнього процесу, вважав І. А. Зязюн, – це внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем. Тому для ученого результат входу і виходу процесу конкретний і вимірний – це найвищий результат процесу освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості, коли в суспільстві існують ідеї, які мають загальний інтерес і можуть бути доступними для кожного громадянина [2].

Постійне покращення. Концепція педагогічної майстерності І.А. Зязюна є втіленням цього принципу. Вона має глибоке коріння, бо народжена від джерел та традицій народної мудрості нашого народу водночас, впродовж багатьох років Іван Андрійович обґрунтовував, відшліфовував, можна сказати, викристалізовував теоретико-методологічні положення й нетрадиційні дидактичні засади формування у студентів-майбутніх учителів педагогічної майстерності. Це був складний період, розвитку системи освіти України. Попри це, Концепція педагогічної майстерності І.А. Зязюна витримала перевірку часом. Відтак, сьогодні можемо констатувати, що українська наукова школа педагогічної майстерності, народжена від внутрішнього осяяння й муках творчості, в обстановці несприйняття консервативними колами учених мужів від педагогіки, пройшла становлення і динамічно розвивається. Вона не зростає сама собою, вона ґрунтується на досконалому знанні педагогіки, її законів, закономірностей і принципів[3]. Зязюн неодноразово підкреслював, що педагогічна майстерність – це високий рівень професійної діяльності викладача, націленого на самореалізацію, саморозвиток та самовдосконалення.

Системний підхід до управління. І.А. Зязюн розробив та втілював експериментальну програму «Школа-педвуз-школа», в якій чітко сформулював основні вимоги до вчителя та шляхи й засоби формування педагога-людини і той духовний і матеріальний мінімум, яким держава повинна забезпечити його ефективну діяльність. Якість освіти, на переконання Івана Андрійовича, саме у системності, коли вчитель стане самодостатньою особистістю, дитина щасливою, а держава успішною. Сьогодні можна сміливо стверджувати, що його діяльність, як управлінця містить у собі замкнутий управлінський цикл: «Плануй – Роби – Перевіряй - Дій» (PDCA).

Прийняття рішень на основі фактів. І.А. Зязюн послідовно відстоював думку, що зміст навчання спочатку проходить «експертизу». При цьому він віддавав належну увагу емоційно-почуттєвим чинникам, які енергізують та організують сприймання, мислення і дію. Залежно від результатів цієї оцінки відбувається засвоєння або відчуження інформації на когнітивному рівні. При цьому важливим для ученого залишається факт не лише змісту навчальної інформації. Дійсно, бо в інформаційному суспільстві роль педагога, як носія інформації не є визначальною. Тому особистість педагога він розглядає, як фасилітатора чи інгібітора навчально-пізнавальної діяльності. Фактом залишається те, що в полі зору його управлінської діяльності завжди був потенціал педагогічних кадрів. Така позиція І.А. Зязюна, як управлінця є особливо актуальною, адже якість освіти може забезпечити не просто фахівець, який «володіє предметом», а педагог - майстер, який вміє розвивати у своїх учнів критичне мислення, креативність, комунікативність, здатність до кооперування – по суті ті навички “*soft skills*“, володіння якими сьогодні більше цікавлять роботодавців. І це теж є незаперечним фактом, підтвердженим життям.

Загалом, управлінська діяльність І.А. Зязюна в контексті сучасних вимог до лідера-управлінця представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Управлінська діяльність І.А. Зязюна

Висновки. Талант І.А. Зязюна як управлінця завжди був налаштований на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої суспільної цінності, розвиток її розумових і творчих здібностей, професійних знань і компетентностей, забезпечення її успішної соціалізації у мінливих соціальних умовах, сприяння розвитку особистостей, готових до свідомого суспільного вибору, діяльності в умовах громадянського суспільства для примноження інтелектуального і культурного потенціалу українського народу і забезпечення сталого людського розвитку в Україні. Ставши не просто менеджером вищої освіти, а справжнім управлінцем – лідером, він, як мудрий керівник, не просто прозорливо передбачав, а слідував тим основним принципам стандартів, що покладені в основу європейської системи якості освіти. Наш поступ на шляху реалізації пріоритетних завдань державної політики України у сфері якості вищої освіти, зокрема, професійної підготовки менеджерів, успішних лідерів-управлінців, має стати нашою інтелектуальною перемогою на науковому шляху, як перфектний інноваційний критерій покращення життя українського народу. До чого завжди прагнув педагог-майстер, інноватор, лідер-управлінець І.А. Зязюн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васянович, Г., Нагірняк, М. Лідер філософсько-педагогічної науки академік іван Зязюн/ Теорія і практика управління соціальними системами. – 2018 № 1. – С.125-135. – С.133
2. Зязюн. І. А. Світоглядна парадигма освіти// Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць/Українська інж. -пед. академія. – Х., 2003. – Вип.5. – С.24-31
3. Кузьмінський А. І. Людиноцентрична педагогіка І. А. Зязюна/ Scienc and Education s New Dimension.Pedagogy and Psychology, III(26), Issue:50, 2015. – С.6-11 www.seanewdim.com
4. Лисенко О. М. Системи управління якістю: особливості впровадження згідно з новою версією стандарту ISO 9001 / О. М. Лисенко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - № 1. - С. 27-34. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsuem_2016_1_6
5. Нестуля О. Лідерство в управлінні персоналом / Управління персоналом у XXI столітті: кадрова політика, мотивація, оплата праці: Монографія/Костишина Т. А. Нестуля О. О, Нестуля С. І та ін./ За ред. проф. Костишиної Т. А. – Полтава: «Полтавський Лідератор», 2010. - 498с. – С.89.
6. Отич, О. Іван Зязюн – організатор вищої педагогічної освіти в Україні 2015 [PDF] [Електронний ресурс]. - Режим доступу: lib.iitta.gov.ua/706064/.../Іван%20Зязюн-організатор20вищої%20пед%20освіти.р
7. Перчук О. В. Система управління якістю у ВНЗ, як інструмент безперервного поліпшення якості освіти. Економічний вісник університету/ Випуск №17/2, 2011. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – С.21-23.